

פרק ז (פסוקים א-יז) / ברוריה בן-דוד (וייס)

ראשית מלכותו של דוד הייתה מבורכת בהישגים גדולים. שיא הישגיו היה ייסוד מרכז מדיני לממלכת ישראל ומרכז דתי ע"י העברת הארון לירושלים. גם ראשית מלכותו של שאול הייתה מבורכת בהישגים גדולים עד שפרץ הריב בינו ובין שמואל. בקטע זה נלמד על היחסים בין דוד המלך והנביא נתן. נתן הנביא נזכר כאן לראשונה. חז"ל מונים אותו עם הנביאים הראשונים (ירושלמי סוטה ט יג). משזכה דוד לשחרר את ישראל משעבודם לנכרים ולתת להם מנוחה מכל אויביהם סבר שהגיעה השעה לבנות בית לה' בירושלים.

דוד רמז לנתן הנביא על רצונו לבנות "בית ארזים לה'" כיצד עשה זאת?
"ויאמר המלך אל נתן הנביא: ראה נא, אנכי יושב בבית הארזים, וארון האלקים ישב בתוך היריעה" (אוהל מועד) פס' ב.

מה משתמע מדברי דוד?

שראוי לעשות ההפך שדוד ישב באוהל וארון ה' ישכון בבית הארזים כלומר: הגיע הזמן להפוך את ירושלים לעיר קודש ע"י הקמת בית מקדש קבוע, ולא אוהל יריעות שהיה עד כה סמל לנדודי העם ולמשכנו הארעי.

מה הייתה תגובתו של נתן?

נתן ברכו על משאלת לבו ואף עודדו "כל אשר בלבבך לך עשה כי ה' עמך" (פס' ג).

אך אין דומה מחשבת אדם אפילו הוא נביא כשאין רוח נבואה שורה עליו למחשבת ה'. כפי שאמר ה' אל שמואל: "כי לא אשר יראה האדם כי האדם יראה לעינים, וה' יראה ללבב" (שמ"א טז ז). ובישעיהו נה ח-ט נאמר: "כי לא מחשבותי מחשבותיכם ולא דרכיכם דרכי, נאם ה', כי גבהו שמים מארץ כן גבהו דרכי מדרכיכם ומחשבותי ממחשבותיכם".

מה אמר ה' לנתן בחזיון הנבואה?

בחזיון הנבואה נאמר לנתן עוד באותו לילה שאין ה' מבקש לבנות לו בית עכשיו. "לך ואמרת אל עבדי אל דוד" (לציין שהוא עבד נאמן לה') ונתכוון במילים אלה לפייסו, שלא משום שאינו רצוי לה' מנע ממנו לבנות הבית. (גם משה נקרא עבד לה'. "לא כן עבדי משה" במד' יב ז. "ומדוע לא יראתם לדבר בעבדי משה" במ' יב ח). הנבואה פותחת בתמיהה "האיתה תבנה לי בית לשבתי?" (פס' ה) ובדה"א יז ד הלשון החלטית "לא אתה תבנה לי הבית לשבת".

מיום עלות ישראל ממצרים נמצאת השכינה באוהל המשכן. האם ביקש ה' אי פעם לבנות לו בית ארזים מפואר? מובן שלה' אין צורך בבית. שלמה פירש בזמן חנוכת הבית "כי האמנם ישב אלקים על הארץ, הנה השמים ושמי השמים לא יכלכלוך אף כי הבית הזה אשר בניתי" (מ"א ח כז). הבית בנוי לשמו ולשכינתו בלבד. נתן יפרש שאין מדרכו של ה' לשבת בקרב ישראל אלא להתהלך בקרבו. "כי לא ישבתי בבית למיום העלתי את בני ישראל ממצרים ועד היום הזה, ואהיה מתהלך באהל ובמשכן, בכל אשר התהלכתי בכל בני ישראל הדבר

דברתי את אחד שבטי ישראל אשר צויתי לרעות את עמי את ישראל לאמר : למה לא
בניתם לי בית ארזים?" (ו-ז).

מנבואת נתן משתמע שישראל זכו לראשונה בימי דוד למנוחה שלמה ולנטיעה בארץ.

ה' מינה את דוד לנגיד על עמו ישראל, והיה עמו בכל אשר הלך. הכרית את כל אויביו
מפניו ועשה לו שם גדול ומפורסם מאד כשם המלכים הגדולים. בדה"א יד יז כתוב:
"ויצא שם דויד בכל הארצות". ה' קבע נחלה לעם ישראל שישב בו דרך קבע. "ונטעתי
ושכן תחתיו ולא ירגז עוד ולא יסיפו בני עולה לענותו כאשר בראשונה". לפי "דעת מקרא"
ע"י כיבושי דוד נדמה ישראל לאילן נטוע שכל הרוחות שבעולם באות ונושבות בו אין
מזיזין אותו ממקומו. הלשון "נטע" רומז לשירת הים : "תבאמו ותטעמו בהר נחלתך מכון
לשבתך פעלת ה' מקדש ה' כוננו ידך" (ש"מ' טו יז). בירמיהו לב מא כתוב: "ונטעתי
בארץ הזאת". בימי דוד ישראל ישכון לבטח "ולא ירגז עוד" לא יפחד עוד מפני האויב,
כמו "שמעו עמים ירגזון חיל אחז ישבי פלשת" (ש"מ' טו יד). "היום הזה אחל תת פחדך
ויראתך על פני העמים תחת כל השמים אשר ישמעון שמעך ורגזו וחלו מפניך" (דב' ב כה).
פירוש אחר : "לא ירגז עוד" לא יבואו עליו עוד ייסורי שעבוד. "ולא יסיפו בני עולה לענותו
כאשר בראשונה" לא יוסיפו אויבי ישראל לענותו כמו במצרים ובתקופת השופטים.
"והניחתי לך מכל איביך" דוד הוא הראשון שנאמר בו "וה' הניח לו מסביב מכל איביו"
(פס' א). "והגיד לך ה' כי בית יעשה לך ה'" (פס' יא). בפסוק המקביל בדה"א יז י כתוב:
"והכנעתי את כל אויביך ואגד לך ובית יבנה לך ה'". דוד רצה לבנות לה' בית לכן ה' יבנה לו
בית כלומר: בית מלוכה.

מה באים הדברים האלה ללמד את דוד?

קודם צריך המלך לדאוג לעמו להשרישו ולחזקו עד שאויביו לא יצליחו להתגרות בו. מוטב
שהעם ייבנה תחילה ורק אז יכול המלך לחשוב על בניין בית לה', וכיוון שדוד טרוד בחיזוק
העם והארץ מוטב שיניח תפקיד זה לבנו שימלוך תחתיו.

נימוק נוסף למנוע מדוד את בניית בית המקדש, בדה"א כב ח כתוב : "ויהי עלי דבר ה' לאמר :
דם לרב שפכת ומלחמות גדלות עשית, לא תבנה בית לשמי, כי דמים רבים שפכת ארצה לפני".
דוד נלחם ושפך דמים לכן הוא אינו יכול לבנות את בית המקדש סמל האהבה והשלום.

ומי יבנה את בית המקדש?

"והקימתי את זרעך אחריו אשר יצא ממעיך, והכינתי את ממלכתו, הוא יבנה בית לשמי,
וכננתי את כסא ממלכתו עד עולם" (פס' יב יג). בדה"א כב ט כתוב: "הנה בן נולד לך
הוא יהיה איש מנוחה והניחותי לו מכל אויביו מסביב כי שלמה יהיה שמו ושלום ושקט
אתן על ישראל בימיו". "הוא יבנה בית לשמי והוא יהיה לי לבן ואני לו לאב והכינתי את
כסא מלכותו על ישראל עד עולם" (דה"א כב י).

כיצד מסתיימת השיחה?

בהבנה גמורה הפעם לא יקרה עוד מה שקרה עם שאול. ה' מבטיח לו שיתנהג עם שלמה בחסד,
ולא יסיר חסדו ממנו כפי שעשה לשאול. בית מלכות דוד יתקיים לעד "כסאך יהיה נכון עד עולם"
(פס' טז).

נתן אמר לדוד את כל מה שאמר לו ה' בחזיון הלילה. המלך והנביא יפעלו מתוך הבנה לטובת הממלכה והעם.

פרק ז (פסוקים יח - סוף)

בקטע זה נקרא על תפילת הודיה על כל החסדים שעשה ה' לדוד.

דוד בא אל האהל שנטה לארון "וישב לפני ה'", לפני ארון ברית ה', לשפוך את לבו בתפילה. לכתוב זה סמכו חז"ל את ההלכה "שאינן ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד בלבד" (יר' פסחים סוף פרק ה בבלי יומא כה ע"א; רמב"ם הלכות מלכים ב ד ועוד).

מה אומר דוד בדברי תפילתו?

"מי אנכי ה' אלקים ומי ביתי כי הביאתני עד הלם" (פס' יח). כלום ראוי אני למלוכה מי ביתי? דוד דיבר כפי שדיבר לשאול. "מי אנכי ומי חיי משפחת אבי בישראל כי אהיה חתן למלך?" (ש"א יח יח). ובפסוק כג בפרק יח כתוב: "ויאמר דוד: הנקלה בעיניכם התחתן במלך? ואנכי איש רש ונקלה". כל זאת אמר דוד בצניעותו שהרי מוצאו מצד אביו ממשפחה מיוחסת. משפחת פרץ בן יהודה ונחשון בן עמינדב נשיא שבט יהודה בימי המדבר (רות סוף פרק ד). ואביו של דוד מגדולי הדור היה "זקן בא באנשים" (ש"א יז יב). במיכה ה א כתוב: "ואתה בית לחם אפרתה צעיר להיות באלפי יהודה ממך לי יצא להיות מושל בישראל ומוצאתיו מקדם מימי עולם" מימים רחוקים שעברו. משפחת ישי אף על פי שהייתה קטנה וצעירה הייתה לה שושלת יוחסין נכבדה עד נחשון בן עמינדב נשיא שבט יהודה בדור יוצאי מצרים, ולמרות זאת שואל דוד את ה' במה הייתי ראוי בעיניך שתעלני לגדולה זו? מי אני ומה ערכי הן כל גדולתי באה הודות לחסדיך. ולא זאת בלבד שנתת לי את המלכות גם דיברת על בני אחרי לימים רחוקים, על עתידו המזהיר של זרעי, כלומר: ה' מבטיח לדאוג גם לבניו אחריו לקיים הממלכה בידם ולהאדירה עוד יותר "וזאת תורת האדם" (פס' יט). יש המפרשים שאמר זאת בתמיהה האם זה מנהגו של אדם פשוט להגיע לגדולה. פירוש אחר זה מנהגם של בני אדם שעל החסדים הגדולים הם מודים לה' בתפילה. זהו שיא הכבוד והגדולה שאדם יכול להגיע אליו. כל זה ראוי לאדם חשוב ומעולה ביותר. ובדה"א יז יז כתוב: "ותדבר על בית עבדך למרחוק וראיתני כתור האדם המעלה ה' אלקים". תפילה זאת יצאה מלב מתפעם מלא הודיה והתפעלות אין קץ.

מה אנו למדים מדברי תפילה אלה?

שדוד היה שונה משאול. לבו לא נתמלא גאווה ואהבת שלטון ושררה. עם כל גדולתו הוסיף להיות עניו וחושב עצמו לבלתי ראוי לכל החסדים שה' עשה לו.

דוד שראה את כל הגדולות והנפלאות שה' עשה עמדו. אומר לה' גדול אתה מאוד מרומם ומהולל עד למאוד. כמו שאין כמוך באלוקים, אין כעמך ישראל בעמים. בפרק ה פס' יב כתוב: "וידע דוד... וכי נשא ממלכתו בעבור עמו ישראל". כלומר: לא רק בזכותו ולשמו של דוד נעשו כל החסדים, אלא בזכות ישראל עמו שה' הלך לפדותו משעבוד מצרים והוריש לפניו מכנען "גויים ואלקיו" הכוונה לשבעת עמי כנען ואלוקיו. כמו שנאמר בשמ' יב יב: "בכל אלהי מצרים אעשה שפטים". לפי פירוש אחר הכוונה לעקירת עבודה זרה מהארץ (שמ' כג כד; לד יג; במד' לג נב; דב' ז ה כה; יב ב-ג ועוד). בדה"א פרק יז פס' כא בא

פסוק זה בנוסח ברור "ומי כעמך ישראל? גוי אחד בארץ, אשר הלך האלקים לפדות לו עם לשום לך שם גדלות ונוראות, לגרש מפני עמך אשר פדית ממצרים גוים". להקנות לך שם טוב ע"י המעשים הגדולים והנוראים שעשית בגלל עמך שהוצאת ממצרים בגרשך גויים מפניו בארץ כנען, אבל אתה ה' כוננת לך את עמך ישראל לעם עד עולם. כלומר: אלוהי הגויים לא פדו את עמיהם, אבל אתה גם פדית את עמך, וגם כוננת לך את ישראל לעם עד עולם. דוד בא להשמיענו שהעיקר הוא עם ישראל, ובית דוד אינו אלא בשביל ישראל. מכאן מובן לנו מדוע נמצא דוד ראוי לכל חסדי אלוקים, מפני שהוא הבין את משמעותה העיקרית של המלוכה. המלך קיים בשביל העם ולא העם קיים בשביל המלך כדרך שחושבים שליטים רבים.

במה מסיים דוד את דברי תפילתו?

"ועתה ה' אלקים, הדבר אשר דברת על עבדך ועל ביתו הקם עד עולם, ועשה כאשר דברת... ובית עבדך דוד יהיה נכון לפניך" (פס' כה כו). והוא חותם את תפילתו: "ועתה הואל וברך את בית עבדך להיות לעולם לפניך. כי אתה ה' אלקים דברת ומברכתך יברך בית עבדך לעולם" (פס' כט).

אימתי יאמרו כל באי עולם שה' צבאות הוא "אלקים על ישראל"? כשתגדיל חסדך עמנו, תצליח דרכנו ותקיים את בית דוד ככתוב בדה"א יז כד: "ויאמן ויגדל שמך עד עולם לאמר ה' צבאות אלקי ישראל אלקים לישראל, ובית דוד עבדך נכון לפניך". כלומר: אתה נאמן, ויגדל שמך בזה שכל הגויים יאמרו: האל הנקרא ה' צבאות הוא באמת אלוקים לישראל.

מדוע מצא דוד עוז בלבו להתפלל תפילה זו?
כיוון שה' הבטיח לבנות לו בית מלכות לעולם.

האמונה בקיום הנצחי של ישראל, בבית דוד ובביאת משיח בן דוד יסודה ושורשה בפרקנו.

עבודה בכתב

- 1) מה אמר דוד לנתן הנביא ומה הייתה תגובת נתן?
- 2) מה אמר ה' לנתן?
- 3) מדוע לא יוכל דוד לבנות את בית המקדש?
- 4) מי יבנה את בית המקדש צטטו את הפסוק?
- 5) מה אמר דוד בדברי תפילתו?
- 6) מה אנו לומדים מדברי תפילתו?
- 7) כיצד חותם דוד את תפילתו? צטטו.